

*Náš rodný erb, ten tvrdého je slohu,
jej první šlechtic marně v štítu hledá,
jak na nás přešel od dědova děda:
Klas potem zrosený a větev hlohu...*

Začátek jedné pozapomenuté básně od J.V.Sládka připomíná, jak dávná a rozšířená byla myšlenka na založení tradice uctívání památky selských rodů, symbolů naší národní odolnosti. Z jejich kořenů strom českého života vyrůstal a čerpal sílu k vytvoření těch nejkrásnějších květů a plodů. Potvrzuje to i událost, stará přes šedesát let.

Psal se 3. únor 1935. "Udrželi jste svůj grunt alespoň sto roků?" ptal se redaktor Ježek v anketě deníku Venkov. Ohlas byl nečekaný. Sešlo se tolik kladných odpovědí, že je redakce nestačila uveřejňovat. Obrovská vlna zájmu o selský rodopis zaskočila i samotného autora akce, vrchního redaktora Vraného, jinak ostříleného žurnalistu a senátora strany republikánské. Dopisy čtenářů byly všude. Zával v redakční místnosti odvrátili až „záchranáři“ ze Sdružení venkovských kronikářů. Ti se také ujali dalšího zpracování a vedení ankety. Odpovědi ukázaly, že většina z přihlášených rodů drží svůj statek mnohem déle, než sto let. Byla však stanovena přísná kritéria. Vyžadovalo se předložení všech převodních dokladů. Uchazeči o uznání starousedlosti absolvovali i pěknou štrapáci po úřadech a archivech. Tu pro výpisy z matrik, jindy z pozemkových knih a zemských katastrů, vše řádně ověřeno a skvěle orazítkováno.

Na rody, které tak prokázaly určitou dobu hospodaření na stejném místě v přímé linii mužské či ženské posloupnosti, čekalo vyznamenání v trojí podobě: za jedno století se dával diplom s nápisem „Za věrnost půdě“, pěkně vyvedený podle návrhu pana malíře Aloise Moravce. Stopadesátnickým gruntům náležela bronzová plaketa s heslem „Rodům půdě věrným, vděčný národ celý“ od sochaře Bílka z Hofic v Podkrkonoší. Nástupnická řada hospodářů delší než dvěstěpadesát let pak zajistila žadateli metu nejvyšší. Byla to kamenná pamětní deska z českého syenitu s texty Za věrnost půdě a Na této usedlosti hospodaří rod (...) od roku (...). O poctách selským rodům se psalo i v měsíčníku Osvěta venkova, v Brázdě a Lidovém deníku. Ke zdaru věci přispěli historikové Josef Pekař i Arne Novák, třeboňský archivář Václav Hadač a knihovník Bohumír Lifka.

Profesionální oporou a duší celé časově náročné akce byl další Jihočech, genealog Jan Petr - rodák z Dolního Třebonína a místopředseda Rodopisné společnosti v Praze. Jako zkušený badatel nezištně pomohl téměř všem účastníkům ankety překonat mnohá úskalí v jejich pátrání a v orientaci mezi různými historickými prameny. Vztah dr. Jana Petra k českému rodopisu byl dán jak jeho láskou k pohnutým dějinám českého selství, tak studiem geografie a antropologie na přírodovědecké fakultě UK v Praze. Napsal několik publikací věnovaných jižním Čechám (mj. Doudlebským krajem, 1930). Jeho organizační schopnost posunula všechny pracovní postupy výrazně kupředu, takže první pamětní dekret a desku dostal dne 15.5.1937 rod Opatrných. Byly jim přivezeny přímo na statek v Lišné u Zbirohu. Filmový záznam události uvedl pan Časlavský v TV seriálu Hledání ztraceného času.

Od dalšího předávání cen na venkově bylo „... upuštěno pro nebezpečí dobytčí nákazy a pro vzrušené události podzimní...“. Přišlo totiž září 1938 - všeobecná mobilizace a mnichovský diktát. Další slavnosti proběhly vždy hromadně v Praze. Ke dvěma posledním (1940 a 1941) byla sloužena mše svatá v katedrále sv. Víta. Ocenění předávali osobně ministr zemědělství, hrabě Mikuláš z Bubna-Litic a předseda České zemědělské rady Adolf Hrubý. Setkání nepřineslo jen povznášející proslovy. Sálem zněla hudba, zpěv a recitace Selských písní J.V.Sládka. Uznání sklídila také nová báseň Jana Petra „Vám, starým rodům, patří čest a dík“.

V letech 1937-41 byly uděleny diplomy, plakety a desky cti celkem stoosmadvaceti selským rodům. Z našeho kraje byly vyznamenány 23 rody, z nich 11 z Českobudějovicka.

V čele celkové historické tabulky tehdy zazářil rod Stoličků ze Záhorčic u Vrábče čp.3 s prověřenou linií držitelů gruntu od roku 1590. Václav Stolička s manželkou Kateřinou získali pamětní list a kamenný štít v Praze r. 1941.

Vyznamenání o starousedlosti si z Prahy odvezly i další rody z Vrábče

Fesslové z čp.21 (1752-1940, bronzová plaketa)
Hálové z čp.9 (1703-1940, bronzová plaketa)
Kalkušové z čp.26 (1801-1940, pamětní list)
Křížové z čp.4 (1626-1938, kamenný štít)
Křížové z čp.8 (1757-1940, bronzová plaketa)
Šturmové z čp.23 (1703-1940, bronzová plaketa)
Vyžrálkové z čp.15 (1728-1940, bronzová plaketa)
Davidové z Popovic čp.7 u Dol. Bukovska (1682-1938, kamenný štít)
Lexové z Poněšic čp.7 (1635-1940, kamenný štít)
Štěchové z Horních Slověnic čp.18 (1671-1940, kamenný štít).

Podobná každoroční vyznamenávání se později přenesla i na rody lesnické, živnostenské a učitelské. Kdo ví, jestli se dnešní generace nepokusí tyto tradice obnovit?